

Kripto Para Kullanımını Etkileyen Faktörler: Küresel Analiz

Rasim YILMAZ¹

¹Prof.Dr., Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, rasimyilmaz@nku.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1084-8705

Özet: Bu makalede dünya çapında kripto para kullanımını etkileyen faktörler analiz edilmiştir. Kripto Benimseme Endeksi'nde ilk yirmi sırada yer alan ülkelerin gelir sınıflandırmaları incelendiğinde, tüm gelir kategorilerinden ülkelerin bu sıralamada bulunduğu görülmektedir. Bu durum, kripto para kullanımının yalnızca ekonomik koşullardan değil, aynı zamanda sosyo-kültürel dinamikler, teknolojik altyapı, düzenleyici politikalar ve finansal erişim gibi çok yönlü faktörlerden etkilendiğini ortaya koymaktadır. Değer saklama/serveti muhafaza etme, döviz erişim kısıtlamaları, havale gönderme, yüksek getiri arayışı, regülasyonlar ve ekonomik yaptırımlar ve kara para aklama karşıtı yasalar bir ülkede kripto para kullanımını etkileyen temel faktörler olarak belirlenmiştir. Kripto paraların kullanım nedenleri ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir. Aynı ülkede birden fazla kripto para kullanımını etkileyen çeşitli faktörler aynı anda etkili olabilmektedir. Genel bir değerlendirme yapılırsa, ekonomik olarak daha istikrarlı ülkelerde kripto para kullanımını etkileyen temel etken olarak yatırım/yüksek getiri arayışı göze çarparken, yüksek enflasyonla veya döviz kuru istikrarsızlığı ile karşı karşıya olan ülkelerde kripto para kullanımını etkileyen temel neden olarak değer saklama/serveti muhafaza etme göze çarpmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kripto Para, Bitcoin, Finansal İstikrarsızlık

Factors Affecting Cryptocurrency Adoption: A Global Analysis

Abstract: This article analyzes the factors affecting cryptocurrency use worldwide. When the income classifications of the top twenty countries in the Crypto Adoption Index are examined, it is seen that countries from all income categories are in this ranking. This situation reveals that cryptocurrency use is affected not only by economic conditions, but also by multifaceted factors such as socio-cultural dynamics, technological infrastructure, regulatory policies and financial access. Store of value/wealth preservation, restrictions on access to foreign exchange, sending remittances, seeking high returns, regulations and economic sanctions, and anti-money laundering laws have been identified as the main factors affecting the use of cryptocurrencies in a country. The reasons for using/adopting cryptocurrencies vary from country to country. Various factors affecting the use of cryptocurrency in the same country can be effective at the same time. In a general assessment, while the main factor affecting the use of cryptocurrencies in economically more stable countries is investment/seeking high returns, the main reason affecting the use of cryptocurrencies in countries facing high inflation or exchange rate instability is storing value/preserving wealth.

Key Words: Cryptocurrency, Bitcoin, Financial Instability

1. GİRİŞ

Kripto para, dijital bir para birimi türüdür. Kripto para, itibari para birimleri tarafından desteklenmeyen bir dijital para birimidir. Kripto para, elektriksel olarak depolanan bir ödeme aracı olan ve itibari para birimine karşılık olarak ihraç edilen elektronik para (e-para)'dan farklıdır. İtibari para sisteminin aksine, kripto para sisteminde işlemleri sürdürmek ve yeni birimler tedavüle sokmak için bir hükümet veya banka gibi merkezi bir ihraç veya düzenleyici otorite yoktur. Bu merkeziyetsiz sistem, kripto para sisteminin merkezi otoritelerin kontrolünden çıkarır (Frankenfield, 2022).

En popüler ve en değerli kripto para birimi Bitcoin'dir. Bitcoin'in piyasadaki başarısının ardından diğer kripto paralar da piyasaya sürülmüştür. Bu diğer kripto paralar, alternatif kripto para birimleri (altcoin) olarak bilinir. Kripto para ödeme sistemi, üçüncü taraf araçları içermeyen bir eşler arası (peer-to-peer) sistemdir.

Kripto paralar, ya üretilebilir (kripto madenciliği) ya da itibari paralar karşılığında diğer sahiplerinden satın alınabilir. Kripto paralar, birbirinden bağımsız bir bilgisayar ağı tarafından desteklenen ve birden fazla taraf arasında güvenli ve değiştirilemez bir şekilde alışverişi mümkün kılan merkezi olmayan bir dijital defter oluşturan blok zinciri teknolojisine dayanır. Kripto para işlemleri halka açık bir defterde kaydedilir ve kripto paralar dijital cüzdanlarda saklanır (Frankenfield, 2022; Kaspersky, 2022).

Daha ucuz ve hızlı para transferi ile merkeziyetsiz sistem, kripto paraların başlıca avantajları olarak sayılırken, fiyat dalgalanması, üretimde yüksek enerji tüketimi, suç faaliyetlerinde kullanımı ve siber saldırılara karşı savunmasız olması ise kripto paraların başlıca dezavantajları olarak belirtilmektedir (Frankenfield, 2022). Kripto para piyasası, Rusya'nın 2014'te Kırım'ı işgal etmesiyle birlikte Rusya'ya uygulanan yaptırımlar sonrasında küresel çapta büyük bir patlama yaşamıştır (Flitter ve Yaffe-Bellany, 2022). Küresel kripto para

piyasasındaki büyümeye paralel olarak, kripto para fiyatları da keskin bir şekilde yükselmiştir.

Bu makalenin geri kalanı şu şekilde yapılandırılmıştır: 2. Bölümde küresel kripto para trendleri ele alınmakta, 3. Bölümde ise kripto para benimsenmesini etkileyen faktörler ayrıntılı olarak incelenmektedir. Son bölüm ise çalışmanın bulgularını özetleyen sonuç bölümüdür.

2. KÜRESEL KRIPTO PARA EĞİLİMLERİ

2024 yılının haziran ayı itibariyle, küresel kripto para işlem hacmi yaklaşık 5 trilyon dolara ulaşmıştır. İşlem hacmi açısından, Temmuz 2023 ile Haziran 2024 arası dönemde Kuzey Amerika bölgesi %22,5 pay ile küresel kripto piyasasına liderlik etmektedir. Kuzey Amerika'yı %21,7'lik pay ile Orta, Kuzey ve Batı Avrupa Bölgesi ve %16,6'lık pay ile Orta ve Güney Asya ile Okyanusya Bölgesi izlemektedir. Yüzde 2,7 pay ile Sahra Altı Afrika Bölgesi spektrumun diğer ucunda yer almaktadır (Bkz. Tablo 1).

Tablo 1: Coğrafi Bölgelere Göre Kripto Para İşlem Hacmi (Temmuz 2023 - Haziran 2024)

Bölge	İşlem Hacmi (Milyar Dolar)	Yüzde (%)
Kuzey Amerika	1.300	22,5
Orta, Kuzey ve Batı Avrupa	987,25	21,7
Orta ve Güney Asya ile Okyanusya	750,0	16,6
Doğu Avrupa	499,14	11,0
Latin Amerika	415,0	9,1
Doğu Asya	400,0	8,9
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	338,7	7,5
Sahra-altı Afrika	125,0	2,7
Toplam	4.815,09	100,0

Kaynak: Chainalysis (2024).

Temmuz 2023 ile Haziran 2024 arasındaki dönemde, ülkelere göre kripto para işlem hacmi incelendiğinde Amerika Birleşik Devletleri 906 milyar dolarlık işlem hacmiyle küresel kripto işlem hacminde ilk sırada yer almaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'ni 217 milyar dolarlık işlem hacmiyle İngiltere ve 182 milyar dolarlık işlem hacmiyle Rusya takip etmektedir. Küresel kripto para işlem hacminde ilk 10'da yer alan diğer ülkeler arasında Endonezya, Hindistan, Türkiye, Güney Kore, Almanya, Kanada ve Ukrayna yer almaktadır (Bkz. Tablo 2).

Tablo 2: Ülkelere Göre Kripto Para İşlem Hacmi (Temmuz 2023 - Haziran 2024)

Sıra	Ülke	İşlem Hacmi (Milyar Dolar)
1	Amerika Birleşik Devletleri	906
2	İngiltere	217
3	Rusya	182
4	Endonezya	157
5	Hindistan	146
6	Türkiye	137
7	Güney Kore	130
8	Almanya	125
9	Kanada	119
10	Ukrayna	106

Kaynak: Chainalysis (2024).

Ancak, satın alma gücü ve nüfus büyüklüğü dikkate alındığında sıralamalar değişmektedir. Tabandan benimseme, kripto paranın günlük yaşama ne kadar derinlemesine entegre olduğunu daha doğru bir şekilde yansıtmak için bu faktörleri göz önünde bulundurur. Chainalysis Küresel Kripto Benimsenme Endeksi (Global Crypto Adoption Index), insanların büyük bir kısmının servetlerinin önemli bir bölümünü kripto paraya yatırdığı ülkeleri belirleyerek tabandan benimsemeyi ölçmektedir. Bu endeks, kurumsal aktörlerden ziyade ortalama vatandaşların kripto para en aktif şekilde benimsediği ülkeleri öne çıkarmaktadır (Chainalysis, 2023: 2).

Küresel Kripto Benimsenme Endeksi, her biri bir ülkenin çeşitli kripto para hizmetlerini kullanımını yansıtan dört alt endeksten oluşmaktadır. Sıralamaların oluşturulması için, öncelikle yeterli veriye sahip 151 ülke her alt endekte sıralanmaktadır. Bu sıralamalar, nüfus büyüklüğü ve satın alma gücü gibi faktörlere göre ağırlıklandırılmaktadır. Bir ülkenin tüm alt endeklerdeki performansının geometrik ortalaması hesaplanmakta ve bu sonuç 0 ile 1 arasında bir ölçeğe göre normalleştirilmektedir. Ülkenin nihai puanı, sıralamasını belirlemektedir ve 1'e yaklaştıkça daha güçlü bir tabandan kripto benimsemesini ifade etmektedir (Chainalysis, 2024: 2).

Kripto benimseme dikkate alındığında, Hindistan, Küresel Kripto Benimsenme Endeksi'nde dünya genelinde birinci sırada yer alarak dünya lideri konumundadır. Hindistan'ı sırasıyla ikinci ve üçüncü sırada yer alan Nijerya ve Endonezya izlemektedir. İlk on ülke arasında ayrıca Amerika Birleşik Devletleri, Vietnam, Ukrayna, Rusya, Filipinler, Pakistan ve Brezilya bulunmaktadır (Bkz. Tablo 3). Dikkat çekici bir şekilde, Orta ve Güney Asya ile Okyanusya (CSAO) bölgesi endekse hakim durumdadır; ilk on ülke arasında bu bölgeden beş

ülke yer almaktadır: Hindistan (1), Endonezya (3), Vietnam (5), Filipinler (8) ve Pakistan (9).

Tablo 3: 2024 Küresel Kripto Benimseme Endeksi İlk 20

Sıra	Ülke/Bölge	Sıra	Ülke/ Bölge
1	Hindistan/ Orta ve Güney Asya ile Okyanusya	11	Türkiye/ Orta Doğu ve Kuzey Afrika
2	Nijerya/ Sahra Altı Afrika	12	İngiltere/ Orta, Kuzey ve Batı Avrupa
3	Endonezya/ Orta ve Güney Asya ile Okyanusya	13	Venezüella/ Latin Amerika
4	Amerika Birleşik Devletleri/ Kuzey Amerika	14	Meksika/ Latin Amerika
5	Vietnam/ Orta ve Güney Asya ile Okyanusya	15	Arjantin/ Latin Amerika
6	Ukrayna/ Doğu Avrupa	16	Tayland/ Orta ve Güney Asya ile Okyanusya
7	Rusya/ Doğu Avrupa	17	Kamboçya/ Orta ve Güney Asya ile Okyanusya
8	Filipinler/ Orta ve Güney Asya ile Okyanusya	18	Kanada/ Kuzey Amerika
9	Pakistan/ Orta ve Güney Asya ile Okyanusya	19	Güney Kore/ Doğu Asya
10	Brezilya/ Latin Amerika	20	Çin/ Doğu Asya

Kaynak: Chainalysis (2024).

Kripto Benimseme Endeksi'nde ilk yirmi sırada yer alan ülkelerin gelir sınıflandırmaları incelendiğinde, tüm gelir kategorilerinden ülkelerin bu sıralamada bulunduğu görülmektedir. Bu durum, kripto para kullanımının yalnızca ekonomik koşullardan değil, aynı zamanda sosyo-kültürel dinamikler, teknolojik altyapı, düzenleyici politikalar ve finansal erişim gibi çok yönlü faktörlerden etkilendiğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, kripto para kullanımını etkileyen unsurların daha kapsamlı bir şekilde analiz edilmesi, bu ülkelerdeki kripto benimseme eğilimlerini anlamak için kritik önem taşımaktadır.

3. KRİPTO PARA BENİMSENMESİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Değer saklama/serveti muhafaza etme, dövize erişim kısıtlamaları, havale gönderme, yüksek getiri arayışı, regülasyonlar ve ekonomik yaptırımlar ve kara para aklama karşıtı yasalar bir ülkede kripto para kullanımını etkileyen temel faktörlerdir. Kripto paraların kullanım nedenleri ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir. Aynı ülkede birden fazla kripto para kullanımını etkileyen çeşitli faktörler aynı anda etkili olabilmektedir. Genel bir değerlendirme yapılırsa, ekonomik olarak daha istikrarlı ülkelerde kripto para kullanımını etkileyen temel etken olarak yatırım/yüksek getiri arayışı göze çarparken, yüksek enflasyonla veya döviz kuru istikrarsızlığı ile karşı karşıya olan ülkelerde kripto para kullanımını etkileyen temel neden olarak değer saklama/serveti muhafaza etme göze çarpmaktadır.

Değer Saklama/Serveti Muhafaza Etme

Değer saklama/serveti muhafaza etme motivasyonu ile kripto paraya yönelme genellikle döviz kuru istikrarsız, dövize erişim kısıtlaması uygulayan veya yüksek enflasyonla karşı karşıya olan ülkelerde görülmektedir. Ekonomik belirsizlik karşısında birikimlerini koruma ve serveti muhafaza etme ihtiyacı, bu ülkelerdeki birçok bireyi finansal bir güvence olarak kripto paralara yönlendirmektedir. Bu tür ülkelerde kripto paralar genellikle enflasyona ve para birimi değer kaybına karşı bir koruma aracı olarak görülmektedir. Bu tür ülkelerde Amerikan doları gibi itibari para birimlerinin fiyatına sabit kalacak şekilde tasarlanmış stabil kripto paralar enflasyondan veya döviz kuru istikrarsızlığından en çok etkilenen ülkelerde tercih edilmektedir.

Kripto paraların enflasyon veya kur istikrarsızlığına karşı bir koruma aracı olarak kullanıldığına dair örnek olarak gösterilen ülkeler:

- Latin Amerika Bölgesinde Brezilya, Arjantin, Venezüella ve Meksika;
- Afrika-altı Bölgesinde Kenya, Gana ve Güney Afrika
- Orta Doğu ve Kuzey Afrika Bölgesinde Türkiye
- Orta ve Güney Asya ile Okyanusya Bölgesinde Pakistan, Hindistan

Di Casola vd. (2023) çalışması, yükselen ve gelişmekte olan ekonomilerde yerel para biriminin değeri istikrarsız olduğunda Bitcoin ticaretinin arttığını ortaya koymaktadır. Bir Vektör Oto-Regresyon (VAR) modeli kullanarak tahmin yapan Choi ve Shin'in (2022) çalışması ise Bitcoin'in enflasyon veya enflasyon beklentisi şoklarına karşı değer kazandığını ve böylece yatırımcıların iddia ettiği gibi enflasyona karşı koruma sağladığını

doğrulamaktadır. Ancak, altından farklı olarak, Bitcoin'in finansal belirsizlik şokları karşısında değer kaybetmesi, onun güvenli liman işlevini yerine getirmediğine işaret etmektedir. Öte yandan, Bitcoin fiyatlarının politika belirsizliği şoklarından sonra düşmemesi ise Bitcoin'in devlet otoritelerinden bağımsız olduğuna dair algıyla kısmen örtüşmektedir.

Hindistan'daki en büyük kripto para borsasından elde edilen veriler ve ülkenin Hanehalkı Enflasyon Beklentileri Anketi'ni kullanarak enflasyon beklentileri ile kripto para yatırımları arasındaki ilişkiyi inceleyen Cong vd. (2024), Hindistan'da enflasyon beklentilerinin bireysel kripto para alımlarıyla anlamlı derecede pozitif bir ilişki içinde olduğunu tespit etmişlerdir. Bu ilişkinin, spekülasyon talep etkisi kontrol edildikten sonra bile anlamlılığını koruduğu görülmüştür. Araştırma ayrıca, yüksek enflasyon beklentilerinin kripto paralara yeni yatırımcıların katılımını artırdığını da göstermektedir. Benzer bulgulara, Afrika-altı ülkeler için Joseph vd. (2024) ve Güney Amerika ülkeleri için Fast (2021) de ulaşmıştır.

Saiedi vd. (2021) kripto para altyapısının benimsenmesini etkileyen küresel faktörleri incelediği çalışmanın sonuçları, kripto para altyapısının benimsenmesinin geleneksel finansal sistemlerin yetersizlikleri algısına dayandığını göstermektedir. Araştırma, Bitcoin altyapısının yayılması ile bir ülkedeki hanehalklarının bankalara ve genel finansal sisteme duyduğu güvenin düşük olması ve ülkedeki enflasyon krizleri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, araştırma bulguları, Bitcoin'e verilen aktif desteğin, gelişmiş bankacılık hizmetlerine sahip ülkelerde daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ayrıca, Bitcoin'in benimsenmesinin yasa dışı ticarete sağladığı potansiyel avantajlarla da ilişkili olduğu vurgulanmaktadır.

Regülasyonlar

Dünya genelinde kripto paraların kullanımını etkileyen önemli etkenlerden bir diğeri de regülasyonlardır. Dünya genelinde kripto benimsenmesinin arkasındaki önemli etkenlerden biri, bazı ulusal hükümetlerin kripto parayı ekonomik stratejilerinin merkezine koyarak izledikleri proaktif tutum olmuştur. Bu tür ülkelere Singapur, Birleşik Arap Emirlikleri ve Hong Kong örnek olarak gösterilmektedir (Chainanalysis, 2024: 24). Bu ülkelerde, dijital varlıkların ekonomik büyüme ve inovasyon için stratejik bir alan olarak görülmesi, hem yerel hem de uluslararası düzeyde kripto paraların kullanımını hızlandırmaktadır.

Göçmen Havaleleri

Kripto paraların kullanımını etkileyen bir diğer önemli faktör, yurtdışına yapılan para transferleridir. Yurtdışında çok sayıda göçmen işçisi bulunan ülkeler, büyük bir göçmen havale pazarına sahiptir. Göçmen işçiler, kendi ülkelerindeki yakınlarına para göndermek istediklerinde, yüksek ücretler ödedikleri para transfer hizmetlerini kullanmak zorunda kalmaktadır ve bu işlemler genellikle günler sürmektedir. Özellikle USDT/USDC gibi stabil kripto paralar yurtdışı işçi havalelerinde önemli bir boşluğu doldurmakta göçmen havalelerinin ücretsiz ve anında karşı tarafa ulaşmasına imkan tanımaktadır. Bu durum, kripto paraların yurtdışına işçi havalelerinde kullanımını teşvik etmiş ve bu nedenle, çok sayıda göçmen işçiye sahip ülkelerde kripto para kullanımının hızla arttığı gözlemlenmiştir (Chainanalysis, 2022: 52). Ayrıca, kripto paralar özellikle yatırım altındaki ülkelere yönelik göçmen havalelerinde daha büyük önem taşımaktadır. Kripto paralar bu koşullar altındaki ülke vatandaşlarının düşük işlem maliyetleriyle para transferi yapmasına yardımcı olmaktadır (Sigalos, 2021).

Kripto paraların göçmen havalelerinde kullanıldığına dair örnek olarak gösterilen ülkeler: Vietnam, Filipinler, Küba, Pakistan, Hindistan, Bangladeş

Ekonomik Yaptırımlar ve Kara Para Aklama Karşıtı Yasalar

Ekonomik yaptırımlar ve kara para aklama karşıtı yasalar, kripto paraların dünya genelinde popülaritesini artıran diğer bir faktördür. ABD Hazine Bakanlığı, kripto paraların Amerikan ekonomik yaptırım programına giderek daha ciddi bir tehdit oluşturduğunu belirtmektedir. Bu durumun nedenleri olarak kripto para ve dijital varlıkların alım satımının kolayca takip edilememesi, kripto para ödeme sisteminin işlemleri doğrulamak için bankalara bağlı olarak çalışmaması ve kripto para işlemlerini durdurabilecek merkezi bir otoritenin bulunmaması sıralanmaktadır (Flitter ve Yaffe-Bellany, 2022; Kaspersky, 2022).

Kripto paraların enflasyon veya kur istikrarsızlığına karşı bir koruma aracı olarak kullanıldığına dair örnek olarak gösterilen ülkeler: Afganistan, Rusya, İran, Kuzey Kore, Küba, Venezüella.

Yüksek Getiri Arayışı

Yüksek getiri arayışı kripto para kullanımını etkileyen diğer bir etkidir. Genellikle ekonomik olarak istikrarlı, gelişmiş ekonomilerde kripto para kullanımına yönelik davranışın arkasındaki ana

etmen yüksek getiri arayışı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tür ülkelerde kripto paralar spekülâtif bir yatırım aracı olarak kullanılmaktadır. Buralarda kripto para kullanıcılarının amacı enflasyona karşı korunma veya servetin korunmasından ziyade kâr ve kazanç artırmadır. Bu tür ülkelerde faiz oranlarının düştüğü zamanlar, kripto paraya yöneliminin arttığı zamanlar olarak göze çarpmaktadır (Chainalysis, 2022: 26).

Bu tür ülkelerde kripto paralar teknolojiye yatkın, nispeten yüksek harcanabilir gelire sahip genç vatandaşlar tarafından tercih edilmektedir (Chainalysis, 2022: 69). Üç İskandinav ülkesinde (Danimarka, Finlandiya ve İsveç) toplanan anket verilerini kullanarak, kripto para piyasasına katılımın başlıca etkenlerini ve engellerini ortaya koymayı amaçlayan Akanksha vd. (2024)'nın çalışmasının sonuçları genç nüfusun kripto konusunda en bilgili ve ilgili kesim olduğuna ve bu tür yatırımcıların başlıca motivasyonunun ise hızlı kazanç sağlamak olduğuna işaret etmektedir.

Benzer şekilde, 44 yükselen ve gelişmekte olan ekonomide Bitcoin ticaretini itibari para birimleri karşısında etkileyen küresel ve yerel etkenleri araştıran Di Casola vd. (2023), spekülâtif güdülerle yönlendirilen küresel bir kripto döngüsüne dair kanıtlar bulunduğuna ve özellikle genç ve risk almaya yatkın nüfusun daha yüksek olduğu yükselen ve gelişmekte olan ekonomilerde geleneksel finansın mevcut olmadığı durumlarda kripto varlıkların spekülâtif bir alternatif sunabileceğine dikkat çekmektedir.

Döviz Erişim Aracı

Kripto paraların kullanılma nedenlerinden bir diğeri, döviz erişim için alternatif bir araç sunmasıdır. Birçok ülkeyi etkisi altına alan döviz krizi ve döviz erişim kısıtlaması uygulamaları özellikle stabil kripto paraların kullanımında artışa yol açmıştır. Döviz krizi veya döviz sıkıntısı yaşayan ülkelerdeki işletmeler faaliyetlerini sürdürmek için ihtiyaç duydukları dolara erişmekte zorlanmaktadır. Bu tür ülkelerde kripto paralar yurt dışından mal ithal etmenin önemli bir aracı haline gelmiştir (Chainalysis, 2023; Abdelkaoui et al. 2024). Stabil kripto paralar bu işletmelere faaliyetlerini sürdürme, büyüme ve yerel ekonomiyi güçlendirme fırsatı sunmaktadır (Chainalysis, 2024: 113).

Kripto paraların döviz erişim aracı olarak kullanıldığına dair örnek olarak gösterilen ülkeler: Arjantin, Venezüella, Küba, Pakistan, Nijerya, Kenya, Gana

Literatürde yukarıda sayılanların dışında da çeşitli faktörlerin etkili olduğuna dair bulgulara

ulaşmıştır. Hai vd. (2023) dünya genelinde 158 ülkeyi kapsayan çalışmasının sonuçları, daha yüksek ithalat hacmi, daha büyük nüfus, yüksek işsizlik oranı ve daha geniş elektrik erişiminin kripto para benimseme düzeyini olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Buna karşılık, daha yüksek düzeyde hükümet harcamaları ve yerli tasarruf oranlarının ise daha düşük kripto para benimseme seviyeleriyle ilişkili olduğu belirtilmektedir. Diğer yandan, kripto varlık kullanımının yolsuzluk, sermaye kontrolleri, yüksek enflasyon geçmişi ve diğer faktörlerle olan ilişkisini anket verilerine dayanarak inceleyen Alnasaa vd. (2022), kripto varlık kullanımının yolsuzluk ve sermaye kontrolleriyle anlamlı ve pozitif bir ilişkiye sahip olduğu bulgularına ulaşmıştır.

4. SONUÇ

Kripto para kullanımının dünya çapında artmasının arkasında çok çeşitli ekonomik, sosyo-kültürel ve politik etkenler bulunmaktadır. Kripto Benimseme Endeksi'nde farklı gelir gruplarından ülkelerin yer alması, bu varlıkların hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ekonomilerde farklı sebeplerle benimsendiğini göstermektedir.

Değer saklama/serveti koruma, döviz erişim kısıtlamaları, yurtdışı havale işlemleri, yüksek getiri arayışı, regülasyonlar, ekonomik yaptırımlar ve kara para aklama karşıtı yasalar gibi unsurlar, bir ülkede kripto para kullanımını şekillendiren başlıca etkenler olarak öne çıkmaktadır. Ekonomik olarak istikrarlı ülkelerde yatırım ve yüksek getiri arayışı öne çıkarken, enflasyonun yüksek olduğu veya döviz kurunun istikrarsız olduğu ülkelerde serveti koruma amacı ön plana çıkmaktadır. Bu bulgular, kripto paraların küresel finansal sistemdeki rolünün, ülkelerin ekonomik ve sosyal yapıları doğrultusunda şekillendiğini ve gelecekte de bu çok yönlü etkiler doğrultusunda gelişeceğini göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Abdelkaoui, F., Sidaoui, A., Nasser, F. ve Bouzidi, M. (2024). Cryptocurrency and Macroeconomic Dynamics: Case of 10 Asian Economies. *South Asian Journal of Macroeconomics and Public Finance*, 13(1), 100-126. <https://doi.org/10.1177/22779787241245780>
- Akanksha, J., Matkovskyy, R. ve Yarovaya, L. (2024). The Main Drivers of A Cryptocurrency Market Participation: Evidence from The Nordic Countries. <https://ssrn.com/abstract=4776438>
- Alnasaa, M., Gueorguiev, N., Honda, J., Imamoglu, E., Mauro, P., Primus, K. and Rozhkov, D. (2022). Crypto-assets, Corruption, and Capital Controls: Cross-country Correlations. *Economics Letters*. 215, 110492, <https://doi.org/10.1016/j.econlet.2022.110492>.

- Chainalysis (2022). The 2022 Geography of Cryptocurrency Report. <https://www.chainalysis.com/blog/2022-global-crypto-adoption-index/>
- Chainalysis (2023). The 2023 Geography of Cryptocurrency Report. <https://www.chainalysis.com/blog/2023-global-crypto-adoption-index/>
- Chainalysis (2024). The 2024 Geography of Cryptocurrency Report. <https://www.chainalysis.com/blog/2024-global-crypto-adoption-index/>
- Choi, S. ve Shin, J. (2022). Bitcoin: An Inflation Hedge But Not a Safe Haven. *Finance Research Letters*, 46 (B), 102379. <https://doi.org/10.1016/j.frl.2021.102379>
- Cong, L.W., Ghosh, P., Li, J. ve Ruan, Q. (2024). Inflation Expectation and Cryptocurrency Investment. NBER Working Paper No. 32945. <https://www.nber.org/papers/w32945>
- Di Casola, P., Habib, M.M. ve Tercero, D. (2023). Global and Local Drivers of Bitcoin Trading Vis-À-Vis Fiat Currencies. ECB Working Paper No. 2023/2868. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4627857>
- Fast, R. (2021). Cryptocurrencies in Hyperinflationary Venezuela. *Risk Governance and Control: Financial Markets & Institutions*, 11(4): 62-67.
- Flitter, E. ve Yaffe-Bellany, D. (2022). Russia Could Use Cryptocurrency to Blunt the Force of U.S. Sanctions. *New York Times*, 23 February 2022. <https://www.nytimes.com/2022/02/23/business/russia-sanctions-cryptocurrency.html>
- Frankenfield, J. (2022). Cryptocurrency. <https://www.investopedia.com/terms/c/cryptocurrency.asp>
- Hai, N. H., Ngoc, P. T. B., Binh, P. T. ve Hiep, L. N. (2023). Factors Affecting the Adoption of Cryptocurrency. *VNU University of Economics and Business*, 3(4), 1. <https://doi.org/10.57110/vnujeb.v3i4.194>
- Joseph, T.E., Jahanger, A., Onwe, J.C. and Balsalobre-Lorente, D. (2024). The implication of Cryptocurrency Volatility on Five Largest African Financial System Stability. *Financial Innovation*, 10 (42): 1-19. <https://doi.org/10.1186/s40854-023-00580-5>
- Kaspersky (2022). What Is Cryptocurrency and How Does It Work? <https://www.kaspersky.com/resource-center/definitions/what-is-cryptocurrency>
- Saiedi, E., Broström, A. ve Ruiz, F. (2021). Global Drivers of Cryptocurrency Infrastructure Adoption. *Small Business Economics*. 57 (1), 353-406. <https://doi.org/10.1007/s11187-019-00309-8>
- Sigalos, M. (2021). Cuba's Central Bank Now Recognizes Cryptocurrencies Such As Bitcoin. *CNBC News*, 27 August 2021. <https://www.cnn.com/2021/08/27/cubas-central-bank-now-recognizes-cryptocurrencies-like-bitcoin.html>